

'NA VIJF MINUTEN STOND IK WEER BUITEN'

Kan een psychiater in vijf minuten beoordelen of een chauffeur alcoholist is? Of dat hij zo veel last heeft van adhd of autisme dat hij ongeschikt is om een auto te besturen? De vraag is van belang nu rijgeschiktheid steeds minder wordt beoordeeld door psychiaters zelf, maar door medewerkers die geen arts zijn.

door **Bijke Aarts** en **Niels Rigter**

Tuurlijk. Stom geweest. Zeven bier was te veel. Sam de Boer (24) had na zijn werk in een Haags restaurant gewoon de taxi moeten nemen naar huis, 40 kilometer verderop. „Vlak bij mijn huis werd ik aangehouden. Ik zei meteen: Ik zit fout.”

„Eigen schuld”, dacht Sam over zichzelf toen de politie zijn rijbewijs innam en de rechter hem een rijontzegging oplegde voor een half jaar. „Maar we zijn nu bijna twee jaar verder en ik heb mijn rijbewijs nog steeds niet terug.” Intussen hebben de onderzoekers hem 3000 euro gekost.

De labtests bij Sam lieten zien dat hij geen structureel probleem heeft met alcohol. Niet zo gek, want Sam drinkt niet meer, ook niet af en toe eentje voor de gezelligheid. Toch verklaarde de psychiater hem twee keer ongeschikt om te rijden; hij zou alcoholist zijn.

Het onderzoek werd gedaan door Rijbewijsbelang, de grootste uitvoerder van onderzoeken naar de rijgeschiktheid. De onderzoeken zijn grotendeels geautomatiseerd. Zogeheten 'psychodiagnostisch medewerkers' werken telefonisch een vragenlijst af; later ziet de cli-

ent pas de psychiater, doorgaans maar een paar minuten. „Een paar meiden lezen

Jonas Wilgenhof zit inmiddels, met rijbewijs, achter het stuur met zijn moeder Angelika. FOTO MATTY VAN WIJNBERGEN

de vragenlijst op”, schrijft Mark van der Venne, die na een alcoholcursus alsnog zijn rijgeschiktheid moest laten beoordelen. Op de vragen kun je je voorbereiden als je de juiste advocaat inschakelt, die nemen de strikvragen en valkuilen met je door. „Na vijf minuten stond ik weer buiten”, zegt ook Jordi de Lange.

Joris van 't Hoff bereidt met zijn advocatenkantoor VTH cliënten voor op psychiatisch onderzoek naar rijgeschiktheid. Wie de strikvragen kent, heeft een veel hogere kans van slagen, zegt hij. Wie bijvoorbeeld zegt te drinken om te ontspannen, krijgt eerder het etiket alcoholisme. Drinken voor de gezelligheid wordt wél geaccepteerd.

De advocaten van VTH doen zo'n duizend CBR-zaken per jaar. „Ik verdien er een leuke boterham aan,

maar feitelijk zijn die psychiatrische onderzoeken een wassen neus”, zegt Van 't Hoff. „Ze zijn zeer lucratief voor psychiaters, en voor mij, maar het zou eigenlijk niet zo moeten zijn dat vooral wie een advocaat kan betalen om de strikvragen te paren door de test komt.”

Rijbewijsbelang heeft volgens Van 't Hoff met 'massaproductie' het CBR geholpen de wachtlijsten weg te werken. „Dat is wel ten koste gegaan van de zorgvuldigheid, want er komt amper meer een psychiater aan te pas.” Zijn collega Joost Antonides: „Ik zie steeds van

dezelfde psychiaters standaardzinnestjes die totaal niet op mijn cliënt van toepassing zijn.”

Verdienmodel

De advocaten vinden dat er structureel iets mis is met het verdienmodel van deze psychiaters. „Ze hebben er belang bij iemand af te keuren. Hoe vaker je iemand beoordeelt als ongeschikt om te rijden, hoe vaker je hem terugziet, hoe meer je aan hem verdient”, zegt verkeersadvocaat Bert Kabel. Antonides noemt het systeem 'één grote geldmachine'.

'Wie de strikvragen kent heeft meer kans op slagen'

terugziet, hoe meer je aan hem verdient”, zegt verkeersadvocaat Bert Kabel. Antonides noemt het systeem 'één grote geldmachine'.

Volgens Kabel voldoet een telefonisch onderzoek niet aan de richtlijnen die zijn opgesteld door de beroepsgroep, waarin staat dat de psychiater de patiënt zelf moet zien of spreken. Het is toegestaan dat iemand anders het onderzoek uitvoert onder supervisie van de psychiater, maar, zegt Kabel: „In de praktijk houdt dat toezicht in: als de psychiater een krabbel zet, is het goed.” De raadsman spant een zaak aan tegen het CBR omdat hij duidelijk wil krijgen wat de ondergrens is bij het uitbesteden van deskundigheid.

Rijbewijsbelang wijst er in een mailtje op dat z'n werwijze 'voldoet aan alle wettelijke eisen en richtlijnen'. „De kwaliteit van de processen en medewerkers binnen onze organisatie worden continu gesuperviseerd en verbeterd.” Het bedrijf wil

geen vragen beantwoorden. Ook over zelfstandige psychiaters krijgt De Telegraaf klachten, bijvoorbeeld over contante betalingen die zij eisen. „Je krijgt niet eens een reçu”, zegt Jeroen Blauw uit Hengelo. „Ik kon alleen na acht uur 's avonds terecht, in een verlaten verloskundigenpraktijk in de Bijlmer”, zegt Jasper Lammermans. „Chagrijnig stuurde hij me langs de pinautomaat. Ik moest de 307 euro contant aftikken.” De psychiater is er eentje die overdag voor een instelling werkt en net als veel van zijn collega's rijbewijskeuringen doet. Waarom hij alleen contante betalingen aanneemt, wil hij niet zeggen.

Niet alleen dronken of drugsgebruikende bestuurders moeten een psychiatrisch onderzoek ondergaan. Ook wie een psychi-

sche aandoening heeft zoals adhd of autisme moet door de keuring. Maar dan voordat hij zijn rijbewijs mag halen.

Onderbouwing

De keuringen zijn gestoeld op adviezen van de Gezondheidsraad. Julie Wevers van de Nederlandse Vereniging voor Autisme vindt de wetenschappelijke onderbouwing voor de keuze mensen met autisme te laten testen mager. „Er staat zelfs letterlijk in dat er geen enkel bewijs is dat mensen met autisme slechtere automobilisten zijn of zorgen voor meer riskante verkeerssituaties. Wij vragen ons af hoe je daaruit concludeert dat zij dus allemaal langens een psychiater moeten.” Julie Houben van Impuls & Woortblind, de belangenvereniging voor adhd-ers, sluit zich hierbij

aan: „De wetenschappelijke onderbouwing voor testen bij adhd is niet sterk. Er is een licht verhoogd risico, maar dat rechtvaardigt niet dat iedereen met adhd een psychiatrische test moet ondergaan.”

Angelika Peperkamps zoon Jonas moest in 2023 worden gekeurd vanwege adhd: „De vragen van de medewerker waren best sturend. Hij zei dingen als; 'Ik denk dat dit voor jou niet geldt, of wel?' De psychiater kwam aan het einde van de vragenlijst één minuut binnen, vroeg hem of hij zijn rijbewijs wilde halen en keek tijdens deze vraag diep in zijn ogen. Na twee weken kreeg hij het positieve advies dat hij rijgeschikt is.”

In het geval van adhd en autisme is er nog iets aan de hand: zowat iedereen wordt rijgeschikt bevonden. Maar 0,5 procent is blijvend onge-

Cijfers politiemeldingen

Totaal aantal bestuurders in 2023 door de politie gemeld bij het CBR omdat ze waren aangehouden wegens rijden onder invloed van alcohol of drugs: **30.848**

Het aantal mensen dat van deze groep een **verplichte cursus** kreeg opgelegd: **14.923**

Het aantal personen die zich bij een **psychiater moesten melden** voor een onderzoek naar rij-geschiktheid: **9463**

Waarvan **definitief ongeschikt** bevonden om te rijden: **4738**

(voorlopige cijfers cbr 2023)

schikt, zo weinig dat je je kunt afvragen of deze onderzoeken wel zinvol zijn. De Gezondheidsraad vindt zichzelf niet de instantie om 'een beoordeling van de cijfers te geven'.

Verantwoordelijk

Het is de vraag wie nu eigenlijk eindverantwoordelijk is voor de kwaliteit van en het toezicht op de psychiatrische keuringen. Het

CBR ziet dat in ieder geval niet als zijn rol (zie kader). Ook de Gezondheidsraad is duidelijk: „Beleidsbeoordelingen zijn niet aan de Gezondheidsraad.”

Sam hoopt dat hij met een rechtszaak, die waarschijnlijk pas in de zomer voorkomt, zijn rijbewijs voorgoed terug te krijgen. „Ik hoop dat eindelijk vast komt te staan wat ik al jaren weet: dat ik geen alcoholist ben.”